

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás

Szerző:

dr. Tóth - Juhász Szilvia

Salgótarján

2023. április 12.

I. Bevezetés

Az elmúlt közel fél évszázadban a modern polgári társadalmak jogalkotói - a világban végbemenő robbanásszerű fejlődés következményeit látva - szembesültek azzal, hogy a gyermekeknek - a testi, szellemi és érzelmi fejlettségükre, a társadalmi helyzetükre és a családban betöltött szerepükre tekintettel - olyan speciális szükségleteik vannak, amelyek kielégítése érdekében különleges védelemre és gondozásra szorulnak. Hazánkban ezen felismerés egyik alapvető megnyilvánulása, hogy az Alaptörvény a XV. cikk (5) bekezdésében a különleges gondoskodásra szoruló és külön védelmet igénylő személyek között nevesíti a gyermekeket. A fiatakorú erkölcsi értékrendje, értelmi fejlettsége alakulóban van, folyamatosan változik, minden apró negatív hatás is akár hatványozottan rakódik le benne, ezért a különleges gondoskodást és külön védelmet csupán a gyermekek védelmét szolgáló jogszabályokban való szabályozással nem lehet teljeskörűen biztosítani, ahhoz szükséges minden, a gyermekek jogait és kötelezettségeit érintő jogszabályban való megjelenése is.¹

Evidens, hogy a gyermekek nem rendelkeznek a jogaik érvényesítéséhez szükséges tudással, ezért a fiatakorút - a nemzetközi gyermekjogi elvárásoknak megfelelően - olyan gyermeknek kell tekinteni, aki a büntetőeljárás során - függetlenül attól, hogy milyen pozícióban van, sértett, tanú, vagy terhelt - kiszolgáltatott helyzetben van.

A fiatakorúval szemben alkalmazott szankció és az ellene folyó büntetőeljárás célja csakis úgy tud maradéktalanul érvényre jutni, ha a fiatakorú terhelttel szemben a büntető anyagi-, eljárási és végrehajtási szabályok a felnőttkorúakhoz képest eltérő szabályokat tartalmaznak. E körben kell kiemelni azt is, hogy a büntetőeljárásban a fiatakorú érdekeinek érvényesítése - figyelemmel az egyéb, büntetőeljárással szemben támasztott elvárásra is - összetett feladat, melynek megfelelő ellátása kellő szakismeretet és megfelelő tapasztalatot igényel.

A jogalkotónak a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakítása során figyelemmel kellett lennie a nemzetközi jogszabályokra, irányelvekre, ajánlásokra (az Egyesült Nemzetek

¹ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 676.§-ához

Szervezete Egyezmények, az EU alapidokumentumai, az Európai Parlament és a Tanács által kiadott irányelvek), azokat megfelelően át kellett ültetnie a magyar jogrendszer, büntető eljárásrend szabályai közé. A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás szabályozásának szükségességét a Children irányelv átültetési kötelezettsége jelentette, amely az eddigi legátfogóbb módon tartalmazza a fiatalkorúakat megillető különleges eljárási biztosítékok minimumszabályait. A gyermekbarát, pontosabban gyermekközpontú igazságszolgáltatás lényege, hogy az eljárásba bevont gyermek érdekei feltétlen prioritást élveznek, mely a büntetőeljárásban úgy nyilvánul meg, hogy annak a fiatalkorú terhelt vonatkozásában is maradéktalanul érvényesülnie kell.²

A büntetőeljárásban a fiatalkorú többféle pozícióban állhat, lehet sértett, tanú vagy terhelt. A jelenleg hatályos, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) mindhárom esetre vonatkozóan tartalmaz a fentiekben ismertetett kívánalmaknak megfelelő, az általánostól eltérő szabályokat, jelen tanulmányban azonban kizárólag a fiatalkorú terheltekre vonatkozó eljárásrendet kívánom bemutatni.

II. A fiatalkorú fogalma

A fiatalkorú - büntetőjogi - fogalmát a jogalkotó a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (továbbiakban: Btk.) fiatalkorúakra vonatkozó külön szabályai között, az alapvető rendelkezések körében fogalmazta meg. Eszerint fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.³ Fiatalkorúnak büntetőjogi értelemben a tizenkettedik születésnapot követő naptól számít az ember, mégpedig a tizennyolcadik születésnapjáig, még a tizennyolcadik születésnapján is fiatalkorú, a tizennyolcadik születésnapot követő nap nulladik órájától azonban már nagykorú.

Fontos megjegyezni, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) 2:10.§ (1) bekezdése értelmében az a kiskorú, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve,

² Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 676.§-ához

³ Btk. 105.§ (1) bekezdése

ha házasságot köt, ugyanis a kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik; a házasságkötéssel megszerzett nagykorúság azonban a büntetőjogi fiatalkorúságot nem érinti, büntetőjogi szempontból továbbra is fiatalkorúként kezelni a házasságot kötött kiskorú terheltet.

III. A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok

A jogalkotó a Be. 15.§ (a) pontjában büntethetőséget kizáró okként jelöli meg a gyermekkort. Eszerint nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés (160.§ (1)-(2) bekezdés), az erős felindulásban elkövetett emberölés (161.§), a testi sértés (164.§ (8) bekezdés), a hivatalos személy elleni erőszak (310.§ (1)-(3) bekezdés), a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak (311.§, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül), a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak (312.§, ha a 310.§ (1)-(3) bekezdése szerint minősül), a terrorcselekmény (314.§ (1)-(2) bekezdés), a rablás (365.§ (1)-(4) bekezdés) és a kifosztás (366.§ (2)-(3) bekezdés) elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.⁴

A büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges életkor meghatározása fontos (kriminál-)politikai kérdés. A törvényhozás a 2012. évi C. törvény megalkotása alkalmával módosította a büntethetőség alsó korhatárát, 14 évről - bizonyos bűncselekmények vonatkozásában - levitte 12 évre. A döntést azzal indokolták, hogy napjainkban a gyermekek biológia fejlődése felgyorsult, korábban „érnek”, ezért már korábban érnek el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonhatóak. Ez is az oka annak, hogy a 12 - 14 év közötti gyermekek körében is napjainkra egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartása ugyanis arra enged következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem fog tudni beilleszkedni a társadalomba, ezért a speciális prevencióhoz nélkülözhetetlen a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.⁵

⁴ Btk. 16.§

⁵ Btk. miniszteri indokolása a 16.§-hoz

Ha a kivételt képező bűncselekmények vonatkozásában a nyomozás során 12 és 14 év közötti elkövető gyanúja merül fel, meg kell vizsgálni a gyermek belátási képességének fennállását. A belátási képesség erkölcsi tartalmú követelmény, nem ugyanaz mint a beszámítási képesség, ezért a felelősség megállapításához a belátási képességet is kell vizsgálni, kivéve, ha a beszámítási képesség kóros elmeállapot miatt kizárt. A belátási képesség szakkérdés, igazságügyi elmeorvos szakértő és pszichológus szakértő vizsgálja, megállapításait egyesített véleményben rögzítik. Hangsúlyozandó, hogy ha a 12 és 14 év közötti elkövető korlátozott beszámítási képességű, a belátási képesség fennállását akkor is külön kell vizsgálni.⁶

IV. A fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályai

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás, mint külön eljárás elsődleges funkciója a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi rendelkezések megfelelő alkalmazásának biztosítása a fiatalkorú terhelettel szemben folytatott büntetőeljárás során. A Btk. külön szakaszban, a fiatalkorúakra vonatkozó külön szabályokban, az alapvető rendelkezések között, a 106.§ (1) bekezdésében deklarálja, hogy fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. Ebből következően a fiatalkorúval szemben folytatott büntetőeljárást is alapvetően úgy kell lefolytatni, hogy az a nevelését, megfelelő fejlődését, illetve a társadalomba való beilleszkedését segítse.

A jogalkotó - az egységes büntetőjogi szabályozás elve mentén - a hatályos büntetőeljárás törvényünkben, a külön eljárások között, a XCV. fejezetében helyezte el a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályait, mely során külön eljárás révén, a törvény általános szabályait kell alkalmazni a XCV. fejezetében foglalt eltérésekkel; ugyanakkor egyes fiatalkorúakra vonatkozó

⁶ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2012. évi C. törvény 16.§-ához

rendelkezések az adott jogintézményre, illetve eljárási cselekményre vonatkozó rendelkezések között kerültek elhelyezésre.⁷

A Be. 79.§ (1) bekezdés b) pontja úgy rendelkezik, hogy soron kívül kell lefolytatni a büntetőeljárást, ha abban tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett vagy terhelt vesz részt. A törvény további három soronkívüliséget megalapozó esetkört is nevesít a szakaszban, mely egyben sorrendiséget is jelent. Ez tehát azt jelenti, hogy a soron kívüli eljárások sorrendjében csak az az eljárás előzi meg a tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett vagy terhelt részvételével zajló büntetőeljárást, melyben a terhelt személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés hatálya alatt áll.

Az Alaptörvényben deklarált tisztességes eljáráshoz való jog a büntetőeljárás valamennyi résztvevőjét megillető jog, melyet a büntetőeljárási törvény általános és különös szabályokkal biztosít annak érdekében, hogy minden eljárási résztvevő megfelelően gyakorolhass a jogait és megfelelően teljesíthesse a kötelezettségeit. Ezen szabályok egy része az érintett személy eljárási pozíciójához vagy a személyes állapotához, körülményeihez igazodik, úgymint a különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó különleges szabályok.

A tisztességes eljáráshoz való jog nem érvényesülhet maradéktalanul, ha a terhelt hátrányos helyzetbe kerül azért, mert - többek között - az életkora miatt akadályoztatott a büntetőeljárási jogainak gyakorlásában, kötelezettségei teljesítésében.⁸ A jogalkotó ezt küszöbölte ki azzal, hogy a fiatalok terheltekre vonatkozóan a jogaik gyakorlását és kötelezettségeik teljesítését segítő, támogató eljárási rendelkezéseket határozott meg.

Így a tizennyolcadik életévét be nem töltött terhelt vonatkozásában úgy rendelkezett, hogy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése érdekében az eljáró nyomozó hatóság, ügyészség és bíróság

- biztosítja, hogy megfelelően gyakorolhassa az e törvényben meghatározott jogait, illetve teljesíthesse kötelezettségeit,

⁷ Be. 676.§

⁸ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 96.§-ához

- fokozott körültekintéssel jár el a kapcsolattartás során,
- a büntetőeljárás lefolytatása során fokozott körültekintéssel jár el az érintett személy magánéletének kímélete érdekében,
- fokozott védelemben részesíti a személyes adatait,
- elősegíti, hogy segítő közreműködését vehesse igénybe,
- az eljárási cselekmények tervezése és elvégzése során a személyes igényeinek figyelembevételével jár el, és a részvételét igénylő egyes eljárási cselekményeket haladéktalanul folytatja le,
- a részvételét igénylő eljárási cselekményt úgy készíti elő, hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen,
- biztosítja, hogy az eljárási cselekmény során, valamint az eljárási cselekmény helyszínén a büntetőeljárásban részt vevő más személlyel szükségtelenül ne találkozzon,
- az eljárási cselekményt az erre szolgáló, vagy arra alkalmassá tett helyiségben végzi el, feltéve, hogy az érintett személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete más módon vagy más intézkedéssel nem biztosítható,
- telekommunikációs eszköz útján biztosíthatja a jelenlétét az eljárási cselekményen.⁹

Továbbá a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság a tizennyolcadik életévét be nem töltött terhelt részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén lehetőség szerint kép- és hangfelvételt kell készítenie, elrendelheti igazságügyi pszichológus szakértő is jelenlétét, illetve az eljárási cselekményt a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61.§ (2) bekezdésében meghatározott szolgáltatást végző vagy jogszabályban meghatározott más szaktanácsadó közreműködésével is végrehajthatja úgy, hogy a szaktanácsadó az eljárási cselekmény vezetőjének irányításával közvetíti a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyhez intézett kérdéseket és az eljáró hatóság, ügyészség, bíróság egyéb közléseit, biztosítja továbbá a vonatkozó törvényekben megfogalmazott, gyermeket megillető jogok hatékony érvényesülését. A tizennyolcadik életévét be nem töltött tanúhoz hasonlóan a tizennyolcadik életévét be nem töltött terhelt vallomása sem vizsgálható műszeres vallomásellenőrzéssel.¹⁰

⁹ Be. 96.§ (1) bekezdése

¹⁰ Be. 96.§ (2) bekezdése

Amennyiben a terhelt nem töltötte be a tizennegyedik életévét, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése érdekében a részvételével zajló eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt készít, a szembesítését pedig csak a hozzájárulásával lehet elrendelni.¹¹

A fiatalkorú terhelt védelmét szolgáló rendelkezés az is, hogy a jogalkotó a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság kötelezettségévé tette a büntetőeljárás egészére nézve, hogy folyamatosan vizsgálniuk kell, hogy felmerül-e a fiatalkorúval kapcsolatban olyan körülmény, amely miatt a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározottak szerinti jelzéssel kell élniük, vagy hatósági eljárást kell kezdeményezniük.¹²

A fenti intézkedések jellegéből és sokaságából jól látható, hogy ezek biztosítása nagy terhet ró mind a nyomozó hatóságra, mind az ügyészségre, mind pedig a bíróságra, hiszen munkájuk során úgy kell előkészíteni, megszervezni, megtervezni, majd lefolytatni az eljárást, hogy a fiatalkorú terhelt kíméletét a lehető legnagyobb mértékben biztosítsák, illetve az akadályozottságát a lehető legszélesebb körben kompenzálják.¹³ Ugyanakkor arról sem szabad megfeledkeznie a jogalkalmazóknak, hogy a kíméleti szabályokat is csak - a szükségesség, arányosság elve mentén - úgy szabad alkalmazni, hogy azok valóban elérjék céljukat, hogy az a fiatalkorú terhelt számára se váljon aránytalanul terhessé, s a büntetőeljárás időszerűségéhez, eredményességéhez fűződő érdek se sérüljön indokolatlanul, illetve hogy az eljárás más résztvevőinkr érdekvényesítését se nehezítse meg aránytalan mértékben.¹⁴

A jogalkotó a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra vonatkozó külön szabályok elején rögzíti, hogy mi volt a célja a külön eljárási szabályok megalkotásával, nevezetesen, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, testi, értelmi, erkölcsi és

¹¹ Be. 96.§ (3) bekezdése

¹² Be. 679.§

¹³ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 85.§-ához

¹⁴ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 81.§-ához

érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy ne kövessen el újabb bűncselekményt.¹⁵

A Be. a fiatalok elleni büntetőeljárás rendelkezéseiben a fiatalkorú Btk.-beli fogalmát használja. A törvény a teljesen egyértelmű szabályozás érdekében részletesen szabályozza, hogy a terhelttel szemben mikor kell a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályait alkalmazni. Ezek a következők:

- ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem,
- ha a fiatalkorúval szemben több bűncselekmény miatt folyik eljárás, és azok között a tizennegyedik életévének betöltése előtt és a tizennegyedik életévének betöltése után elkövetett bűncselekmény is szerepel, a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorúra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.¹⁶

Nem lehet ugyanakkor a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szerint eljárni akkor, ha a terhelttel vagy bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személlyel szemben több bűncselekmény miatt folyik eljárás, és azok közül legalább egyet a tizennyolcadik életévének betöltése után követett el; ez a szabály érvényes arra az esetre is, ha a fiatalkorút a tizennyolcadik életévének betöltése után elkövetett bűncselekmény miatt próbára bocsátották, és a Be. 486.§ alapján a fiatalkorúként elkövetett bűncselekmény miatt folyó eljáráshoz kellett az ügyet egyesíteni.¹⁷ A büntetés kiszabása során azonban figyelemmel kell lenni a fiatalkorban történő elkövetésre; egyrészt enyhítő körülményként értékelendő, másrészt pedig a fiatalkorúakra vonatkozó büntetési tétel az irányadó esetben.

Ugyancsak nem alkalmazható a fiatalkorú elleni büntetőeljárás azon állapot-bűncselekmények esetében, melyeknél a jogellenes állapot átnyúlik a felnőttkorba.¹⁸

¹⁵ Be. 677.§

¹⁶ Be. 678.§ (1) bekezdése

¹⁷ Be. 678.§ (3) bekezdése

¹⁸ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 81.§-ához

Ugyanakkor, ha ugyanazon büntetőeljárás fiatalkorú és felnőtt korú terhelttel szemben is folyik, a fiatalkorú terhelt érdekeinek védelme érdekében a felnőtt korú terhelt ügyét a fiatalkorú ügyével együtt kell lefolytatni, ha az a fiatalkorú ügyével összefügg.¹⁹ Ez az egy áttörési pont, amikor felnőtt korú terhelttel szemben a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályai alkalmazandóak.

A bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú beszámítási képességének és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében - a megalapozott gyanú közlését követően - jogszabályban meghatározottak szerint haladéktalanul gondoskodni kell a szakértők kirendeléséről. A szakértők egyesített szakvéleményt készítenek.

A belátási képesség erkölcsi tartalmú követelmény, nem egyazon a beszámítási képességgel, a gyermek értelmi és erkölcsi érettségét, valamint az önfegyelmező, akarati képességét jelenti.²⁰ A belátási képesség külön vizsgálandó, kivéve, ha a beszámítási képesség kóros elmeállapot miatt kizárt.

A fiatalkorú terhelt beszámítási és belátási képessége vizsgálatának szabályait az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 19/A. §-a tartalmazza. Eszerint először a terhelt elmeállapotának orvosszakértői vizsgálatát kell elvégeznie két igazságügyi orvosszakértőnek, akik közül legalább az egyiknek igazságügyi elmeorvostan szakképesítéssel kell rendelkeznie. Ha a terhelt beszámítható, az elmeállapot orvosszakértői vizsgálatát végző két szakértő folytatja a vizsgálatot és a belátási képességről is véleményt alkot azzal, hogy ennek vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végeznie egy olyan szakértőnek, aki klinikai és mentálhigiéniai gyermek szakpszichológus, vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálóval rendelkezik; szakkonzulensként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai szakvizsgálóval rendelkező személy is bevonható.²¹

¹⁹ Be. 768.§ (4) bekezdése

²⁰ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 686.§-ához

²¹ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 686.§-ához

Ha az egyesített szakvélemény azt állapítja meg, hogy a fiatalkorú a büntetőeljárás tárgyát képező cselekmény megvalósításakor meg nem rendelkezett az eljárás tárgyát képező bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással, meg kell szüntetni a vele szemben folytatott eljárást.

A büntetőeljárás törvény a fiatalkorú terhelt érdekeinek védelmében az általánostól eltérő szabályokat állapított meg mind a bíróság összetételére, mind pedig az ügyészre vonatkozóan. A szabályozásból egyértelműen kiérződik, hogy a jogalkotó célja ezen különleges szabályok bevezetésével teljesen világosan az, hogy speciális - a sajátos nevelési és gyermekvédelmi szempontok érvényesítése érdekében - szakértelemmel rendelkező személyek vegyenek részt a fiatalkorúval szemben folytatott büntetőeljárásban. A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban és az ahhoz szorosan kapcsolódó gyermekvédelmi hatósági eljárásokban érintett fiatalkorúakat az életkoruknak, érettségüknek és értelmi fejlettségüknek megfelelő bánásmódban kell részesíteni, figyelembe véve sajátos szükségleteiket és esetleges kommunikációs nehézségeiket, mely csak megfelelő szakismerettel és tapasztalattal rendelkező szakemberek részvételével biztosítható.

Főszabály szerint - az általános szabályoktól eltérően - a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság tanácsban jár el, ha a bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli. Emellett az egyesbíró diszkrecionális jogkörben egyéb esetben is a bíróság tanácsa elé utalhatja az ügyet.²²

Az egyesbíró és a tanács elnöke hivatásos bíró,²³ méghozzá a vádemelés előtt elsőfokon a nyomozási bíró, másodfokon a tanács elnöke, vádemelés után pedig elsőfokon az egyesbíró vagy a tanács elnöke, másodfokon és - a Kúria kivételével - harmadfokon a tanács egyik tagja kizárólag az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt bíró lehet.²⁴

²² Be. 680.§ (1) bekezdése

²³ Be. 680.§ (3) bekezdése

²⁴ Be. 680.§ (3) és (4) bekezdése

Tanácsban való ítélezés esetén az elsőfokú bíróság tanácsa egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll. A jogalkotó az ülnökök vonatkozásában is megkívánja a fiatalkorúak ügyeiben való jártasságot, szakértelmet, ezért ülnök csak pedagógus, pszichológus vagy a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy lehet.²⁵

A Be. a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban eljáró ügyészre vonatkozóan kettő rendelkezést tartalmaz, egyrészt a 681.§-ban csupán úgy rendelkezik, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a felettes ügyészség által kijelölt ügyész jár el, melyet a 692.§ (1) bekezdésében akként pontosít, hogy a vádat ügyészségi fogalmazó és alügyész nem képviselheti. Ezen túlmenően azonban a legfőbb ügyész büntető szakági alaputasításai, valamint a fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészségi szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) LÜ utasítása részletesen szabályozza, hogy milyen kvalitással kell rendelkeznie a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban eljáró ügyésznek.²⁶

Figyelemreméltó, hogy 2011. szeptember 1-jétől megszűnt a fiatalkorúak ügyeiben eljáró ún. székhelyi bíróságok kizárólagos illetékessége, így ezen időponttól a fiatalkorúak ügyeiben az általános hatáskörű bíróságok járjanak el. Az ügyészi szervezet azonban fenntartotta a főügyészségek székhelye szerinti járási ügyészség kijelölésének rendszerét, melynek értelmében az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, a vádelőkészítéssel és a vádemeléssel kapcsolatos feladatokat a fiatalkorúak ügyeiben eljárni jogosult külön szervezeti egységek végzik.²⁷

Tekintettel arra, hogy a fiatalkorúak - értelemszerűen korukból adódóan - nem rendelkeznek a jogaik megfelelő érvényesítéshez szükséges tudással, a Be. 682.§ (1) bekezdése kötelezően előírja a fiatalkorú elleni eljárásban a védői képviseletet. Ennek ellenére a védő részvétele nem kötelező a büntetőeljárás egésze alatt, minden egyes eljárási cselekményen; az előkészítő ülésen és a

²⁵ Be. 680.§ (5) bekezdése

²⁶ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 681.§-ához

²⁷ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 680.§ és 681.§-ához

tárgyaláson igen, vádemelés előtt azonban csak a fiatalkorú részvételével tartott gyanúsított kihallgatáson, szembesítésen, felismerésre bemutatáson, helyszíni kihallgatáson, bizonyítási kísérleten, valamint a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésen.²⁸ Ezen túlmenően pedig az olyan eljárási cselekményről, melyen a fiatalkorú terhelt is részt vett, utólag tájékoztatni kell a védőt, ha azon nem volt jelen, és nem is értesítették róla.²⁹ Fontos kitétel azonban, hogy a bíróság előtt a fiatalkorú védőjeként ügyvédjelölt nem járhat el a védő helyetteseként.³⁰

Fiatalkorú terhelt ügyében a vádirat benyújtása előtt a kényszerintézkedéssel kapcsolatos meghallgatás a védő részvétele nélkül nem tartható meg; a védő távollétében a terhelt meghallgatása alapján hozott végzés esetén a másodfokú bíróságnak a határozatot hatályon kívül kell helyeznie.³¹

A fiatalkorú elleni büntetőeljárás céljának megvalósulása lehetetlen a fiatalkorú terhelt egyéni értékelése nélkül, ezért a büntetőeljárás során a bizonyításnak ki kell terjednie a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, környezete megismerése szempontjából lényeges körülmények vizsgálatára. A fiatalkorú egyéni értékelése során beszerzett bizonyítékok birtokában lehet megalapozott döntést hozni számos kérdésben, úgymint a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedés alkalmazásáról, a jelzési kötelezettség, illetve hatósági eljárás kezdeményezési kötelezettség fennállásáról, kényszerintézkedés alkalmazásának szükségességéről, nem utolsósorban pedig az egyénre szabott ügyészi intézkedésről és az elkövetett bűncselekmény miatti szankcióról.

A speciális bizonyítási eszközök megválasztása alapvetően az eljáró szerv mérlegelésén múlik, a büntetőeljárás törvény nem tartalmaz taxatív felsorolást, csak példálózó jelleggel nevezi meg a környezettanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt, az összefoglaló pártfogó felügyelő véleményt, a szakvéleményt, a pártfogó felügyelő tanúvallomását, a fiatalkorú törvényes képviselőjének vagy a fiatalkorú gondozását ellátó más személynek a tanúvallomását, illetve a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorú vonatkozásában az érettségének vagy

²⁸ Be. 682.§ (2) bekezdése

²⁹ Be. 682.§ (3) bekezdése

³⁰ Be. 692.§ (2) bekezdése

³¹ BH1997. 12.

értelmi fejlettségének szakértői vizsgálatát. E körben a fiatalkorú törvényes képviselőjét vagy a fiatalkorú gondozását ellátó más személyt a fiatalkorú egyéni értékelése során együttműködési kötelezettség terheli.³²

Ismeretes, hogy a fiatalkorúak életkori sajátosságukból adódóan gyorsan változnak. Éppen ezért szükségeszerű ismételten elvégezni az egyéni értékelését legkésőbb az ügydöntő határozat meghozatala előtt, ha a fiatalkorú egyéni értékelése tárgyában két évnél régebbi bizonyítási eszköz áll rendelkezésre, vagy ha adat merül fel arra vonatkozóan, hogy a fiatalkorú egyéni értékelésének alapjául szolgáló körülményekben jelentős mértékű változás történt.³³

A Be. a fenti példálózó jelleggel megemlített speciális bizonyítási eszközök mellett nevesít egy kötelezően beszerzendő speciális bizonyítási eszközt, a párfogó felügyelő által készített környezetanulmányt, melyet a nyomozó hatóságnak kell elkészíttetnie a fiatalkorú gyanúsítottként történő kihallgatása utána. A környezetanulmány tartalmi elemeinek és elkészítésének részletes szabályait külön jogszabály tartalmazza, a Be. csupán a párfogó felügyelőt megillető jogokat tartalmazza.

A környezetanulmánynak - a fiatalkorú „vizsgálata” alapján - az alábbi adatokat kell tartalmaznia: a fiatalkorú korábbi normaszegéseire, lakókörnyezetére és lakhatási körülményeire, családi körülményeire és kapcsolataira, oktatásban, képzésben való részvételére, munkaerő-piaci helyzetére, jövedelmére és vagyonára, baráti és kisközösségi kapcsolataira, szabadidő eltöltési szokásaira, esetleges káros szenvedélyére, fizikai, mentális egészségi állapotára, valamint gondolkodási és viselkedési mintáira vonatkozó adatokat; annak ismertetését, hogy hogyan viszonyul a fiatalkorú és környezete az eljárás tárgyát képező bűncselekményhez; a fiatalkorú változás iránti motivációját, a jóvátétellel, az ügy esetleges közvetítői eljárásra utalásával kapcsolatos szándékát; a fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének háromfokú skálán (magas, közepes, és alacsony fokú) történő megjelölését és a kockázati besorolás indokolását; a köznevelési intézmény által nyilvántartott és kezelt adatokat, így többek között a tanulói jogviszonnal, a tanuló

³² Be. 683.§ (1)-(2) bekezdései

³³ Be. 683.§ (4) bekezdése

mulasztásával, fegyelmi és kártérítési ügyeivel kapcsolatos adatokat, a tanuló magatartásának, szorgalmának és tudásának értékelésével, minősítésével, vizsgaeredményeivel, évfolyamisméltatásával, valamint a tanulói jogviszony megszűnésével kapcsolatos adatokat.³⁴

Ugyancsak kötelezően beszerzendő speciális bizonyítási eszköz az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény, melyet azonban csak akkor kell beszerezni, ha a fiatalkorúval szemben a védelemben vétele körében megelőző pártfogást rendeltek el. Beszerzéséről értelemszerűen vádemelés előtt az ügyész, utána pedig a bíróság intézkedik. Az összefoglaló pártfogó felügyelői véleménynek a pártfogó felügyelői vélemény kötelező tartalmi elemein túl tartalmaznia kell a fiatalkorúval szemben a gyámhatóság által elrendelt megelőző pártfogás végrehajtásának eredményére vonatkozó összefoglaló megállapításokat, valamint javaslatot a terhelttel szemben egyedi magatartási szabály vagy kötelezettség elrendelésére; rögzíteni kell benne továbbá azt is, hogy a terhelt vállalja-e a kilátásba helyezett magatartási szabályok vagy kötelezettségek teljesítését, illetve hogy egyáltalán képes-e teljesíteni, valamint arra, hogy a sértett hozzájárul-e a részére adandó jóvátételhez.³⁵

Általános érvényű a szankciók alkalmazása terén, a fiatalkorú elkövetők vonatkozásában azonban kiváltképpen igaz, hogy minél hosszabb idő telik el a bűncselekmény elkövetése és szankció kiszabása között, annál jobban elvész a valódi célja. Ezért is határozott meg a jogalkotó több eljárást gyorsító szabályt a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás során, úgymint például a soronkívüliséget. A külön eljárások általában a bírósági szakra vonatkozóan tartalmazzak eltérő, eljárást gyorsító szabályokat, a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban azonban a Be. a nyomozásra vonatkozóan is eltérő szabályokat állapított meg, nevezetesen igen rövid időben határozta meg a nyomozás határidejét; öt évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásától számított egy éven belül, öt évnél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt két éven belül be kell fejezni, mely tovább nem hosszabbítható.³⁶

³⁴ A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 14-16/B.§

³⁵ Be. 685.§ (1)-(3) bekezdései

³⁶ Be. 687.§

Teljesen nyilvánvaló, hogy a szabadságelvonással járó kényszerintézkedések, ezek közül is a letartóztatás a fiatalkorúakra - életkori sajátosságukból adódóan - hatványozottan hátrányosabb következményekkel jár, mint a felnőttekre, ezért a jogalkotó egyrészt szigorúbb feltételhez köti az alkalmazását, másrészt pedig rövidebb időben határozta meg a maximális tartamát. Eszerint fiatalkorút kizárólag abban az esetben lehet letartóztatni - természetesen a letartóztatás törvényi feltételeinek fennállása esetén is -, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges. A különös tárgyi súly megítélése leginkább a bűncselekmény büntetési tételén alapul, s a hosszabb tartamú szabadságvesztés vagy legalább javítóintézeti nevelés kiszabásának valószínűsége alapozza meg. Megalapozhatja azonban a kisebb tárgyi súlyú, de nagy számban elkövetett bűncselekmények sorozata, vagy olyan halmazatban álló cselekmények, amelyek törvényi fenyegetettsége egyenként nem jelentős, de az elkövetés körülményeire figyelemmel összességükben válnak jelentős tárgyi súlyúvá.³⁷

A bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét be nem töltő fiatalkorúval szemben maximum egy évig, a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltött fiatalkorúval szemben maximum két évig tarthat a letartóztatás, kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás esetét, továbbá ha a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása iránti eljárás van folyamatban vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban.³⁸

A bíróság a letartóztatás végrehajtási helyéről a fiatalkorú személyiségére és a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel törvényben meghatározottak szerint dönt, mely vádemelés előtt az ügyészség, a terhelt vagy a védő indítványára, vádemelés után pedig hivatalból is megváltoztatható.³⁹

³⁷ Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény 688.§-ához

³⁸ Be. 688.§ (3) bekezdése

³⁹ Be. 688.§ (5) bekezdése

E körben is maximálisan érvényesíti a jogalkotó a fiatalok érdekeinek - a körülményekhez képesti - legmesszemenőbb érvényesítését, ezért tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok ideiglenesen nem helyezhető el.⁴⁰

A jogalkotó a feltételes ügyészi felfüggesztés kapcsán is megengedőbb a fiatalokkal szemben, hiszen nyolcévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetéssel büntetendő bűncselekmény miatt is alkalmazható - a Btk. Különös része által meghatározott büntetési tétel keretei között - egy évtől három évig terjedő időtartamban, ha a bűncselekmény jellegére, az elkövetés módjára és a gyanúsított személyére tekintettel a feltételes ügyészi felfüggesztéstől a fiatal helyes irányú fejlődése várható.⁴¹

Ha a pártfogó felügyelet céljának elősegítése érdekében az ügyészség külön magatartási szabályt vagy kötelezettséget kíván előírni, pártfogó felügyelői véleményt szerez be.⁴² Fontos, hogy olyan kötelezettség, hogy meghatározott célra anyagi juttatást teljesítsen vagy a köz számára munkát végezzen, kizárólag a feltételes ügyészi felfüggesztésről szóló döntés meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltő fiatalokkal szemben írható elő.⁴³

A Be. 691.§-a értelmében a fiatal vádlott védelme érdekében az előkészítő ülésről és a tárgyalásról kizárható a nyilvánosság az általános szabályokon kívül eső esetben is, és arra is van lehetőség, hogy a tárgyalás azon része, mely a helyes irányú fejlődését károsan befolyásolhatja, a távollétében legyen megtartva, de természetesen az ily módon lefolytatott tárgyalás lényegét legkésőbb a bizonyítási eljárás befejezté nyilvánítása előtt ismertetni kell vele. Ebben a kérdésben a tisztességes eljáráshoz való jog és a „gyermek mindenek fellett álló érdeke” elve ütközik a nem megfelelő nyilvánosság, illetve a megbélyegzés által okozott sérelmek elkerülése érdekében, ezért a kialakult következetes bírói gyakorlat elsősorban erkölcsi okból, vagy a megbélyegzés és a társadalmi kirekesztés elkerülése érdekében él ezen eljárási lehetőségekkel.

⁴⁰ Be. 688.§ (4) bekezdése

⁴¹ Be. 690.§ (1) és (2) bekezdése

⁴² Be. 690.§ (3) bekezdése

⁴³ Be. 690.§ (5) bekezdése

A jogalkotó elég röviden, mindössze egy szakaszban rendelkezett az előkészítő ülés és a tárgyalás külön szabályairól.

E körben tekintettel arra, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás célja csak a fiatalkorú közvetlen részvételével érhető el, az általános szabályoktól eltérően a törvény kötelezővé teszi a fiatalkorú vádlott jelenlétét mind az előkészítő ülésen, mind pedig a tárgyaláson.

Figyelemmel arra, hogy az egyéniesített szankció kiszabásának elengedhetetlen feltétele a fiatalkorú egyéni értékelése során beszerzett speciális bizonyítási eszközök megismerése, ha az előkészítő ülésen ügydöntő határozatot hoz a bíróság, előtte ismertetnie kell a környezettanulmányt, a pártfogó felügyelői véleményt és az összefoglaló pártfogó felügyelői véleményt.

Szintén a megfelelően egyéniesített szankció kiszabása érdekében szükséges, hogy a szavazást megelőzően a tanács elnöke - a vonatkozó törvényhelyek megjelölése mellett - tájékoztassa az ülnököket a meghozható határozatokról, a kiszabható büntetési nemekről és mértékeiről, valamint az intézkedésekről.

A javítóintézeti nevelés körében akként rendelkezik a törvény, hogy az bűnösséget megállapító ítéletben rendelhető el; az ügyész pedig a tárgyaláson tartott perbeszédében a javítóintézeti nevelés intézkedés meghatározott mértékére nem tehet indítványt.

A Be. a fiatalkorú törvényes képviselőjének alapvető jogait a törvényes képviselő jogállása körében, míg a jogorvoslati jogosultságát és a kötelezettségeit a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályai között helyezte el.

A fiatalkorú törvényes képviselője a büntetőeljárásban segítőként vesz részt, a jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás-kérési, indítványtételi, ügyirat-megismerési, valamint jogorvoslati jogára a védő jogai irányadók, a védővel közölt határozatokat pedig vele is közölni kell. Tájékoztatni kell őt a fiatalkorú terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy

idézéséről és értesítéséről.⁴⁴ Az ülésen felszólalhat,⁴⁵ a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásban pedig kérheti tárgyalás tartását.⁴⁶

A törvényes képviselő kötelezettségeként írja elő a törvény a fiatalkorú egyéni értékelése során való együttműködést és a pártfogó felügyelővel való elbeszélgetést.⁴⁷

Előállhat olyan eset, amikor a fiatalkorú jogaink védelme érdekében a törvényes képviselője nem láthatja el céljának megfelelően a jogait, ezért ki kell zárni az eljárásból. Erre a törvényben taxatívén meghatározott esetekben van lehetőség, mégpedig ha megalapozottan feltehető, hogy a törvényes képviselő a bűncselekményt a fiatalkorúval együtt követte el, vagy a törvényes képviselő érdekei a fiatalkorú érdekeivel ellentétesek.⁴⁸ A törvényes képviselő kizárására a vádemelés előtt az ügyészség, a vádemelés után a bíróság, vádemelés előtt az első esetben a nyomozó hatóság is jogosult.⁴⁹

Előfordul, hogy a fiatalkorú terhelt nem a törvényes képviselője, hanem más személy gondozásában él. Ebben az esetben nyilvánvalóan a gondozó bír a legtöbb, leghitelesebb és legfrissebb információval a fiatalkorú személyi körülményeiről, ezért a jogalkotó a fiatalkorú gondozását ellátó nagykorú személynek is biztosít különböző jogokat a büntetőeljárás során, de kötelezettségeket is ró rá. Ezek a következők:

- a fiatalkorú egyéni értékelése során együtt kell működnie,
- a pártfogó felügyelővel köteles elbeszélgetni,
- értesíteni kell őt a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedéssel kapcsolatos eljárásban tartott ülésről,
- felszólalhat az ülésen,
- a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésről szóló határozatot és az ügydöntő határozatot közölni kell vele.⁵⁰

⁴⁴ Be. 72.§ (1) és (2) bekezdése

⁴⁵ Be. 689.§ (2) bekezdése

⁴⁶ Be. 694.§ (1) bekezdése

⁴⁷ Be. 683.§ (2) bekezdése és a 684.§ (4) bekezdése

⁴⁸ Be. 73.§ (5) és (6) bekezdése

⁴⁹ Be. 73.§ (5)-(6) bekezdése

⁵⁰ Be. 683.§ (2) bekezdése, 684.§ (4) bekezdése, 689.§ (1) és (3) bekezdése, 693.§ (6) bekezdése

Amennyiben a törvényes képviselő nem tudja, illetve nem láthatja el a fiatalkorú törvényes képviselőt, nem tudja képviselni a jogait és segíteni őt a kötelezettségei teljesítésében, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság ügygondnokot rendel ki a fiatalkorú részére. Erre akkor kerül sor, ha a polgári jog szabályai szerint teljes cselekvőképességgel nem rendelkező terheltnek, bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személynek nincs törvényes képviselője vagy a törvényes képviselő személye nem állapítható meg, ha nincs olyan törvényes képviselője, akire nem állapítható meg kizárási ok, vagy ha a törvényes képviselő a jogainak gyakorlásában akadályozva van.

A fiatalkorú ügygondnoka a büntetőeljárásban ügyvéd lehet, akit a törvényes képviselő jogállása illeti meg, kizárására pedig a törvényes képviselő kizárására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, figyelemmel a Be. 43.§ (1) bekezdésére.⁵¹

A jogalkotó a bűnügyi költség viselésére való kötelezés vonatkozásában is figyelemmel volt a fiatalkorú speciális személyi körülményeire, ezért lehetővé tette, hogy bíróság úgy határozzon, hogy amennyiben a fiatalkorú vádlottat szándékos bűncselekmény elkövetésében bűnösnek mondja ki vagy szabálysértés elkövetéséért megállapítja a felelősségét, a bűnügyi költség viselésére a fiatalkorú vádlott gondozását a cselekmény elkövetésének idején ellátó nagykorú személyt kötelezze.⁵²

Az eljárási törvény természetesen a külön eljárások és a különleges eljárások kapcsán is állapított meg speciális, az általánostól eltérő szabályokat a fiatalkorúak büntetőeljárásában. Az egyik ilyen, hogy fiatalkorúval szemben csak közvádra van helye büntetőeljárásnak, a magánvádra üldözendő bűncselekmények esetében is az ügyészség jár el.⁵³ Nyilvánvalóan erre azért van szükség, mert a sértettől - megfelelő, speciális szakértelem hiányában - nem várható el, hogy a vád képviselőt a fiatalkorú életkori sajátosságainak, speciális szükségleteinek és a fiatalkorú elleni büntetőeljárás speciális céljainak figyelembe vételével lássa el. További speciális rendelkezés, hogy a távollévő

⁵¹ Be. 73.§ (1) bekezdés a)-c) pontjai és (2) bekezdése

⁵² Be. 693/A.§

⁵³ Be. 678.§ (5) bekezdése

fiatalkorú esetén a Be. CI-CII. Fejezet rendelkezései alapján előkészítő ülés és tárgyalás nem tartható; több javítóintézeti nevelés helyett egységes intézkedés kiszabására a 839-840. § rendelkezéseit kell értelemszerűen alkalmazni; a 841.§ és 842.§ szerinti különleges eljárás során fiatalkorúval szemben büntetés kiszabása helyett javítóintézeti nevelést is elrendelhető.⁵⁴

Álláspontom szerint az ismertetett szabályok, lényegében az egész fiatalkorú elleni büntetőeljárás akkor éri el ténylegesen a célját, ha az a fiatalkorú számára is „átjön”. Ez megfelelő kommunikáció nélkül megvalósíthatatlan, éppen ezért rendkívül fontosnak tartom gyakorlati tapasztalatom alapján, hogy a megfelelő légkör megteremtése mellett úgy kell szólni a fiatalkorúhoz, természetesen az eljárás komolyságának, a bíróság tekintélyének és a tárgyalás rendjének megtartása mellett, hogy komfortos legyen a számára, és megértse azt. A fiatalkorú korából adódó hiányosabb ismereteire tekintettel korára és érettségére figyelemmel egyszerűen, közérthetően, idegen szavak használata nélkül kell vele kommunikálni. Szükség esetén el kell neki magyarázni más szavakkal, amit nem ért, s meg is kell győződni arról, hogy megértette-e a neki mondottakat, s ha nem, újból el kell neki magyarázni. Gyakori probléma e körben, hogy a fiatalkorú a társadalmi, családi közegéből adódóan sajátos szókinccsel rendelkezik, amit a vele szemben eljáró személy nem, vagy nem úgy ismer és használ. Erre a megértésnél külön figyelni kell.

VI. Záró gondolatok

A fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásával kapcsolatos eljárási szabályok úgy összegezhetőek, hogy a tizenkettő életévét be nem töltött gyermek egyáltalán nem büntethető, a tizenkettő és tizennégy életév közötti fiatalkorú csak a Btk.-ban taxatív felsorolt bűncselekmények vonatkozásában és a szükséges belátási képesség megléte esetén büntethető külön eljárási rendben úgy, hogy vele szemben kizárólag intézkedés alkalmazható, a tizennégy és tizennyolc életév közötti fiatalkorúak pedig szintén külön eljárási szabályok szerint, a felnőttkorúakhoz képest enyhébb jogkövetkezmények terhe mellett.

⁵⁴ Be. 694.§ (2)-(4) bekezdései

A hatályos büntetőeljárás törvényünk fiatalokkal szemben folytatott eljárásokra vonatkozó rendelkezései kifejezésre juttatják azon nemzetközi elvárást és jogalkotói szándékot, hogy a fiatalok a büntetőeljárásban az életkoruknak, érettségüknek és értelmi fejlettségüknek megfelelő bánásmódban részesüljenek, s ez megnyilvánul mind a jogaikban és kötelezettségeikben, mind pedig a fiatalokkal szemben eljáró szakemberekkel szemben támasztott követelményekben, illetve elvárásokban.

Egyértelműen látható az is, hogy a fiatalok elleni büntetőeljárás szemben támasztott követelmények speciális felkészültséget és nagy odafigyelést igényelnek a jogalkalmazók részéről, mely nagyarányú munkateher növekedést eredményez és az időszerű igazságszolgáltatás ellen is hat.

Felhasznált irodalom:

- Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része, Budapest, Korona Kiadó, 2004.
- Nagykommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, főszerkesztő: Polt Péter, jogtár
- Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez, szerkesztette: Karsai Krisztina, jogtár
- Belovics Ervin - Gellér Balázs - Nagy Ferenc - Tóth Mihály: Büntetőjog I., Általános rész, A 2012. évi C. törvény alapján, HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Digitális Tankönyvtár
- BOGÁR Péter - MARGITÁN Éva - VASKUTI András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2005.
- EMRI Gergely: Gondolatok a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, Ügyészek Lapja, 2015/2. szám.
- FENYVESI Csaba - HERKE Csongor: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében. Rendészeti Szemle 2007/9 GYURKÓ Szilvia: Gyermekközpontú igazságszolgáltatás Magyarországon. Belügyi Szemle, 2013/9. szám.
- HALÁSZ Beáta: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás specialitásai. Belügyi Szemle, 2014. 12. szám.
- HALMOS Krisztina - KADLÓT Erzsébet: Gyermekek és fiatalkorúak a büntető igazságszolgáltatásban. Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2018.
- VASKUTI András: A fiatalkorúak bíróságára vonatkozó nemzetközi elvárások és érvényesülésük az új büntetőeljárás kódexben. Dialog Campus, Budapest, 2018.

Felhasznált jogszabályok

- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény és miniszteri indokolása
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény és miniszteri indokolása
- A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

- A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról 2013. évi CCXL. törvény
- Alaptörvény
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A Pártfogó Felügyelői Szolgálat tevékenységéről szóló 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet

Bírósági döntések, Büntető Kollégiumi vélemény

- BH2016. 268.
- BH1987. 267.
- BH1997. 12.

Internetes tanulmányok

- Dr. Tormási-Almási Andrea: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntető eljárásjogi szabályok - A diverziós eljárások. In. <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2022/03/18/a-fiatalkoruakra-vonatkozó-specialis-bunteto-eljarasjogi-szabalyok-a-diverzios-eljarasok/>
- dr. Nagy Zsolt: A fiatalkorúakra vonatkozó speciális büntető eljárásjogi rendelkezések. In. <https://www.jogiforum.hu/publikacio/2020/01/24/a-fiatalkoruakra-vonatkozó-specialis-bunteto-eljarasjogi-rendelkezesek/>